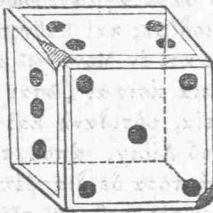

Υποθέτω ότι η χρῆσις αὕτη τῆς φθορούχου τιτάνου δὲν διέφυγε τὴν προσοχὴν τοῦ δαιμονίου πνεύματος τῶν ἀρχαίων, οἵτινες εἶχον μεγάλην περὶ τὴν μεταλλευτικὴν καὶ μεταλλουργικὴν τέχνην γνώσεις σχετικῶς πρὸς τὰ τότε ἀτελῆ μηχανικὰ μέσα, ἀλλ' ἡ πληθμονὴ τῆς ὕλης τοῦς ἠνάγκαζε ν' ἀπορρίπτωσι μέρος αὐτῆς.

Ἡ μεγάλη ὅμως κανονικότης καὶ ἡ καλλονὴ τῶν κρυστάλλων τῆς φθορούχου τιτάνου, φαίνεται, ὅτι ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς ἀρχαίους τὴν ἰδέαν καὶ τῆς ἐτέρας χρησιμοποίησεως αὐτῆς. Συλλέγοντες ὅθεν τοὺς ὠραιότερους τῶν κρυστάλλων μετεποίησαν αὐτοὺς εἰς ἀληθῆ ζάρια, ἵνα δι' αὐτῶν διέρχωνται τὴν ὥραν ἐν παιδιᾷ ὅταν ἐσχόλαζον ἀπὸ τῶν ἐπιπόνων μεταλλευτικῶν καὶ μεταλλουργικῶν ἔργων των. Καὶ παρ' ἡμῶν οἱ Ἄλβανοι (Χειμαριῶται) οἱ περὶ τὴν καμινεῖαν τῶν σκωριῶν καὶ ἐξβολαδῶν ἀσχολούμενοι διέρχονται τὰς ὥρας τῆς σχολῆς των ὑπὸ τὰς σκιερὰς πεύκας τοῦ Λαυρίου ἀναπνέοντες τὴν εὐωδίαν αὐτῶν μετὰ τὸ χαρτοπαίγιον. Οὕτω λοιπὸν φαίνεται καὶ οἱ τότε μεταλλευταὶ ἀγνοοῦντες τὸν ἄσσορ καὶ τὸν φάντηρ ἔρριπτον τὸν κύβον, μετὰ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι οἱ μὲν ἀρχαῖοι ἔθετον ὡς ἀμοιβὴν τοῦ λαχόντος ὄβολους, οἱ δὲ Ἄλβανοι καμινεῖται ἰδίως δὲ οἱ Γατζέροι λεγόμενοι (οἱ ἔλκοντες ἐκ τῶν καμινῶν τὴν νέαν σκωρίαν), θέτουσι γεωργιανὰς δραχμάς. Ὁ πανδαμάτωρ χρόνος δὲν ἐξαλείφει τὰ ἦθη καὶ τὰς συνηθείας, ἀλλὰ μόνον τὰ τούτων ὄργανα καὶ μέσα μεταβάλλει ἐνίοτε.

Ἐκ τῶν ἄχρι τοῦδε ἐν τῇ Λαυριωτικῇ εὑρεθέντων ἀντικειμένων καὶ ἐκ τῶν ἐρεσιπῶν τῶν πολλῶν μεταλλοπλυσίων καὶ τῶν ἐκ λελοξυμένων λίθων οἰκοδομῶν, ὧν τὰ πλείστα περιεγράψαμεν ἐν τοῖς πονήμασιν ἡμῶν (Ie Laurium καὶ περιγραφή τῶν διαφόρων μεταλλευτικῶν προϊόντων τοῦ Λαυρίου ἐκτεθέντων κατὰ τὴν β' καὶ γ' περίοδον τῶν Ὀλυμπίων ἐν ἔτει 1870 καὶ 1875) ὁμολογεῖται, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐν τῷ μέσῳ τῶν σκληρῶν ἐνασχολήσεών των δὲν παρέβλεπον οὔτε τὰς ὠραίας τέχνας, οὔτε τὴν πρὸς τὰ ἔργα των φιλοκαλίαν, οὔτε τὰ πρὸς ἄνεσιν καὶ παιδιὰν μέσα.

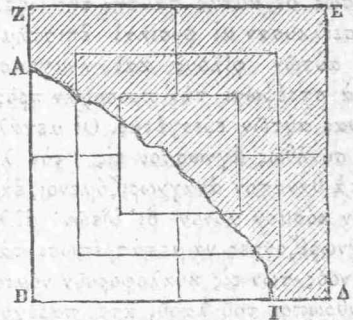

Σχ. 1.

Ὁ προκείμενος κρυστάλλος τῆς φθορούχου τιτάνου ὁ εἰς κύβον (ζάρι) μεταποιηθεὶς διατηρεῖται κάλλιστα, ὡς δεικνύει τὸ ἐν φυσικῷ μεγέθει σχῆμα. Περὶ τὴν μίαν γωνίαν ἐπῆλθε μόνον μι-

κράτις ὀξείδωσις, ἀντικατασταθεῖσα δι' ἐκβολαδικῆς ὕλης. Ἐπὶ τὰς ἐξ ἑδρας αὐτοῦ ἐχάραξαν λίαν φιλοκάλως οἱ ἀρχαῖοι διὰ σκληροῦ χαλυβδίνου ἐργαλείου κανονικὰς γραμμὰς, εἴτα δὲ τὰς ἐξ οἴνας ἤτοι τὰς μονάδας τοῦ κύβου 1, 2, 3, 4, 5, 6. Ἀνεκαλύφθη δὲ εἰς βάθος $2\frac{1}{2}$ μέτρων ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐκβολαδικοῦ σωροῦ παρὰ τῷ ὁποίῳ εὑρέθησαν καὶ δύο χαλκᾶ νομίσματα, τὸ μὲν μετὰ τύπον γλαυκὸς ἐκ τῶν Μακεδονικῶν χρόνων, τὸ δὲ ἐκ τῆς ἐποχῆς τῶν Αἰνιάνων τῆς Θεσσαλίας τῆς 3^{ης} π. Χ. ἐκατονταετηρίδος, δεικνύοντα τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἴσως ἔρριπτετο ὑπὸ τῶν μεταλλευτῶν ὁ ἐν λόγῳ κύβος.¹

Νομίζω ὅτι δὲν θὰ ἦτο ἀπο σκοποῦ δοθείσης τῆς εὐκαιρίας ταύτης ν' ἀναφέρω καὶ τὸ ἐξῆς περιεργον περιστατικὸν, ἀφορῶν τὰς παιδιὰς τῶν ἀρχαίων μεταλλευτῶν. Ὅτε δηλαδὴ πρὸ χρόνων καθῆλλον εἰς τὸ φρέαρ «Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής», ἐν Καμαριζῆ, ἀνερευνῶν καὶ ἐξετάζων τὰ εἰς βάθος 100 μέτρων ὑπὸ τὴν γῆν εὐρύχωρα καὶ μεγαλοπρεπῆ ὀρύγματα τῶν ἀρχαίων, καθοδηγούμενος εἰς αὐτὰ διὰ δρομίσκων, διὰ σημείων ἀρχαίων, καὶ διὰ τῶν λαβυρινθοειδῶν καὶ σκολιῶν συρίγγων, εὗρον εὐρύχωρόν τι καὶ ἐπίπεδον μέρος, περὶ τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο ἐξακολουθεύουσα ἡ μολυβδόχορς κοίτη συμφυῆς τῷ βράτχῳ, ἥτις μετὰ σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας ὠρύττετο τότε. Ἐνταῦθα ἐπὶ τιτανολίθου στερεοῦ, εἶδον ἀπειροκάλως κεχαραγμένον σχῆμα α, β, γ,

Σχ. 2.

οὔτινος τὸ ἕτερον ἡμισυ, γ, δ, ε, ζ, α, ἦτο ἐξηφανισμένον. Καὶ τότε μὲν δὲν ἐπέστησα ἔμπ' αὐτοῦ τὴν προσοχὴν μου καίτοι λαβὼν ἀπλῶς σημειώσιν, ἥδη ὅμως ἡ ἀνακάλυψις τοῦ κύβου μετὰ παρακινεῖ νὰ πιστεῦσω, ὅτι τὸ σχῆμα ἐκεῖνο πιθανὸν ὅτι παρίστα τὸ συνήθως καλούμενον Τριόδιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου διήρχοντο τὰς ὥρας

1. Κατὰ τὴν ἐξόρυξιν τῶν ἐκβολιδῶν τῆς Κάτω-Συντερίνης εὗρον ἐπίσης ἕτερα δύο χαλκᾶ νομίσματα, τὸ μὲν τοῦ αυτοκράτορος Μαρκίου Τιβερίου, (582-608 μ. Χ.), τὸ 17^{ον} ἔτος τῆς αυτοκρατορίας αὐτοῦ, τὸ δὲ τοῦ αυτοκράτορος Κωνσταντοῦ β', Κασσαροῦ ἐτι ὄντος, (333-350 μ. Χ.), ἀπερμαρτυροῦσιν, ὅτι καὶ μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν μεταλλευτικῶν ἔργων ἐξηκολούθηε νὰ κατοικηθῆαι ἡ χώρα ἐκεῖνη.

Ἄπαντα τὰ βρεθέντα νομίσματα μοὶ προσδωρίσθησαν φιλοφρόνως ὁ παρὰ τῷ Νομισματολογικῷ Μουσείῳ διευθυντῆς κ. Ποστολίνας.